

Projektoplæg: Støtte til svage læsere i brobygningsforløb ("Ordblinde-projektet")

Evalueringen af videnpiloten Brobygning til uddannelse peger på, at en forholdsvis stor gruppe af de unge, der er i målgruppen for et brobygningsforløb, er udfordret i forhold til basale læse-skrivefærdigheder. Bl.a. havde ca. 40-50 pct. af de 2.837 unge, der deltog i videnpiloten, ikke afsluttet en 9. klasses eksamen i dansk. Derudover viser den, at godt halvdelen af de unge (59 pct.) har et handicap, en kronisk lidelse eller psykiske problemer. Heraf angiver 20 pct. af de unge angiver, at de lider af ordblindhed.

Der er et behov for at styrke de unges faglige niveau, hvorfor opkvalificering i dansk og matematik indgår som et kerneelement i et brobygningsforløb, og der kan være behov for at sætte ind med relevant støtte for at kompensere for vanskeligheder med at deltage i undervisningen. Samtidig viser erfaringerne fra videnpiloten, at der i nogle tilfælde kan gå for lang tid fra en ung med ordblindhed starter på en erhvervsuddannelse til vedkommende modtager de rette hjælpemidler. Der er således også behov for at understøtte, at denne proces får et mere hensigtsmæssigt flow, når brobygningselever bliver optaget på en ordinær erhvervsuddannelse.

På denne baggrund ønsker Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (STAR), Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK) og Nota at igangsætte et fælles forsøgsprojekt i forbindelse med Puljen til udbredelse af brobygningsforløb. Det skal ske med henblik på at afprøve et særligt læsevejledningsforløb for unge på brobygning med læse-skrivevanskeligheder. Det særlige forløb omfatter nogle af de hjælpemidler og støttemuligheder, som normalt bevilges til elever med dokumenteret funktionsnedsættelse, fx i form af ordblindhed, i den specialpædagogiske støtteordning (SPS) på de ordinære ungdomsuddannelser.

Formål

Målsætningen med det særlige læsevejledningsforløb er at sikre en hurtigere og systematisk opsporing af de unge med særlige læse-skrivevanskeligheder og allerede under brobygningsforløbet tilbyde dem den støtte, som de har brug for. Ved at lade forløbet indgå som forsøg i brobygningsprojektet skal det undersøges, om et sådant særligt læsevejledningsforløb (1) kan løfte de unges generelle faglige niveau i brobygningsforløbene, (2) kan sandsynliggøre, at nogle af de hjælpemidler, som er omfattet ved tildeling af SPS, med fordel kan anvendes af en bredere målgruppe, og (3) kan sikre de unge let adgang til de hjælpemidler og støttemuligheder, de har, sådan at de allerede ved uddannelsens start har hjælpemidlerne til rådighed og formår at udnytte deres fulde kapacitet. Dette kan medvirke til at lette målgruppens begyndelse på uddannelsen og styrke fastholdelsen på uddannelsen over tid.

Denne målsætning skal opnås med et læsevejledningsforløb på brobygning, der kan sikre at følgende fem konkrete mål er opfyldt, når den unge begynder på en uddannelse:

- Mål 1** Den unge har adgang til de relevante hjælpemidler allerede, når den nye uddannelse går i gang.
- Mål 2** Den unge er instrueret i hjælpemidlerne inden opstart på uddannelsen.
- Mål 3** Læsevejlederen på den nye uddannelse kender den unges behov, samt de hjælpemidler og den støtte, der er planlagt for den unge i en individuel læseplan.
- Mål 4** Fastholdelsesmentor på den nye uddannelse kender den individuelle læseplan og kan understøtte den unge i brugen af hjælpemidlerne og støtten.
- Mål 5** Skole og lærer på den nye uddannelse kender også den unges læseplan og kan sikre den nødvendige inddragelse af hjælpemidlerne i undervisningen.

Modellen og forsøgsprojektet, der præsenteres i det følgende, er udarbejdet på en workshop den 4. oktober i samarbejde mellem Nota, STUK, STAR, EUD Læsevejlederforeningen, et brobygningsprojekt og Deloitte.

Målgruppe

I dag har unge med dokumenteret ordblindhed, som er optaget på en ungdomsuddannelse, mulighed for at søge om specialpædagogisk støtte, der giver dem adgang til en række konkrete støttemuligheder som eksempelvis it-værktøjer, der hjælper ved læsning og skrivning, og studiestøtte fra en læsevejleder. I forsøgsprojektet skal det afprøves, om en bredere gruppe af unge, der ikke lider af ordblindhed, men som af andre årsager har svære læse-skrivevanskeligheder, kan have gavn af de samme støttemuligheder.

Derudover skal projektet sikre, at ansøgningsprocessen til SPS for unge med ordblindhed sættes i gang rettidigt, så den unge har adgang til dem ved optag på uddannelsen. Konkret gennemføres forsøgsprojektet i 2-3 brobygningsprojekter, og målgruppen er de unge i disse projekter.

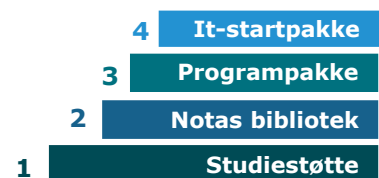
De unges behov i centrum

Drivkraften i det særlige læsevejledningsforløb skal være de unges egne oplevelser af støttebehov. Adgangen til forløbet og de dertilhørende hjælpemidler skal derfor være bestemt af den enkelte unges ønske om at afprøve mulighederne. Dette opnås med en model, hvor de unge i undervisningen og gennem samtaler med en læsevejleder stifter bekendtskab med det særlige læsevejledningsforløb og hjælpemidlerne. For dem, der ønsker det, tilbydes et forløb, der kombinerer læsevejledning med afprøvning og oplæring i de relevante hjælpemidler. Forløbet munder ud i en individuel læseplan, som sikrer den unges adgang til hjælpemidlerne på den efterfølgende uddannelse, og som understøtter den videre brug af dem ved yderligere oplæring og vejledning. For de unge, hvor der er mistanke om ordblindhed, gennemføres desuden en ordblindetest, så ansøgningsprocessen om SPS sættes i gang, så snart den unge er optaget på en uddannelse.

Læsevejledningsforløbets hjælpemidler og støttemuligheder

I det særlige læsevejledningsforløb udarbejdes en individuel læseplan for den unge, hvor læsevejlederen og den unge sammen afgør, hvilke støttemuligheder og hjælpemidler den unge vil have gavn af i brobygningsforløbet og på den efterfølgende uddannelse. Støttemulighederne og hjælpemidlerne er identiske med den specialpædagogiske støtteordning, som bevilges til elever med ordblindhed (se boksen nedenfor).

Overordnet indgår der fire støttemuligheder: Studiestøtte af 10-20 timer, adgang til Notas bibliotek, en programpakke og en it-startpakke¹. Til forskel fra SPS tilbydes der i det særlige læsevejledningsforløb ikke produktion af nyt materiale fra Nota, men kun adgang til det allerede eksisterende bibliotek.

De fire elementer sammensættes efter den unges behov. Oftest kan støttemulighederne dog betragtes som et hierarki, hvor studiestøtten er den mest grundlæggende, mens adgangen til Notas bibliotek og de andre elementer bygger ovenpå. Fx forudsætter programpakken læsevejledning og øvelse, mens unge med læse-skrivevanskeligheder, der har behov for studiestøtte, ikke nødvendigvis har behov for de øvrige elementer. På samme måde kan en ung, der har egen computer, have behov for programpakken, men ikke den fulde it-startpakke.

Model for læsevejledningsforløb

Den følgende optegnelse af det særlige læsevejledningsforløb er udarbejdet på workshoppen den 4. oktober som en rammemodel for de to til tre projekter, der skal afprøve læsevejledningsforløbet. Den endelige model for forløbet tilrettelægges i det enkelte projekt.

¹ Programpakken består af læse- og skrivestøttende programmer til egen computer. It-startpakken består af læse- og skrivestøttende programmer på en udlånt computer. I begge pakker indgår en mobilscanner og scannerpen.

Rammemodellen indeholder seks trin. Det første trin består af en introduktion af støttemulighederne til alle unge og et opsøgende arbejde fra læsevejlederen. Dem der har særlige læse-skrivevanskeligheder opfordres til en vejledende samtale med læsevejlederen, hvor de kan høre mere om støttemulighederne. Hvis den unge er interesseret, tilbydes muligheden for at afprøve hjælpemidlerne og få yderligere vejledning. Oplever den unge, at hjælpemidlerne er gavnlige, får den unge mulighed for en mere grundig oplæring i brugen af hjælpemidlerne, samt udarbejdelsen af en individuel læseplan. Læseplanen skal dels sikre den unges adgang til hjælpemidlerne ved opstarten på uddannelse, dels sikre en god overgang fra brobygningsforløbet til den nye uddannelse, så den unges vanskeligheder kan tages hånd om i det videre forløb. Figuren nedenfor illustrerer modellens trin og sammenhæng i overblik.

Støtte til personer med ordblindhed

Der findes en række hjælpemidler målrettet personer med ordblindhed på ungdomsuddannelser og videregående uddannelser som administreres af Styrelsen for Undervisning og Kvalitet under Den specialpædagogiske støtteordning. Den specialpædagogiske støtteordning (SPS) giver elever med funktionsnedsættelse, herunder ordblindhed, mulighed for at søge støtte til f.eks. studiematerialer, it-hjælpemidler mv., så de bliver i stand til at gennemføre en uddannelse i lighed med andre elever. SPS-ordningen omfatter alene ordinær uddannelse og det er en forudsætning for at opnå støtte at eleven har et dokumenteret støttebehov.

Støtten tager altid afsæt i den enkelte elevs behov, men STUK bevilger primært it-startpakker eller programpakker med tilhørende instruktion samt særligt tilrettelagte studiematerialer til ordblinde. De har endvidere mulighed for at få bevilget studiestøttetimer.

Studiestøtte

Studiestøtten består typisk af 10-20 timers støttetimer med en læsevejleder/underviser på den skole, eleven går på. I studiestøtten er der fokus på at udvikle strategier hos den unge, der understøtter opgaveskrivning, eksamensforberedelse og disponering under uddannelsen.

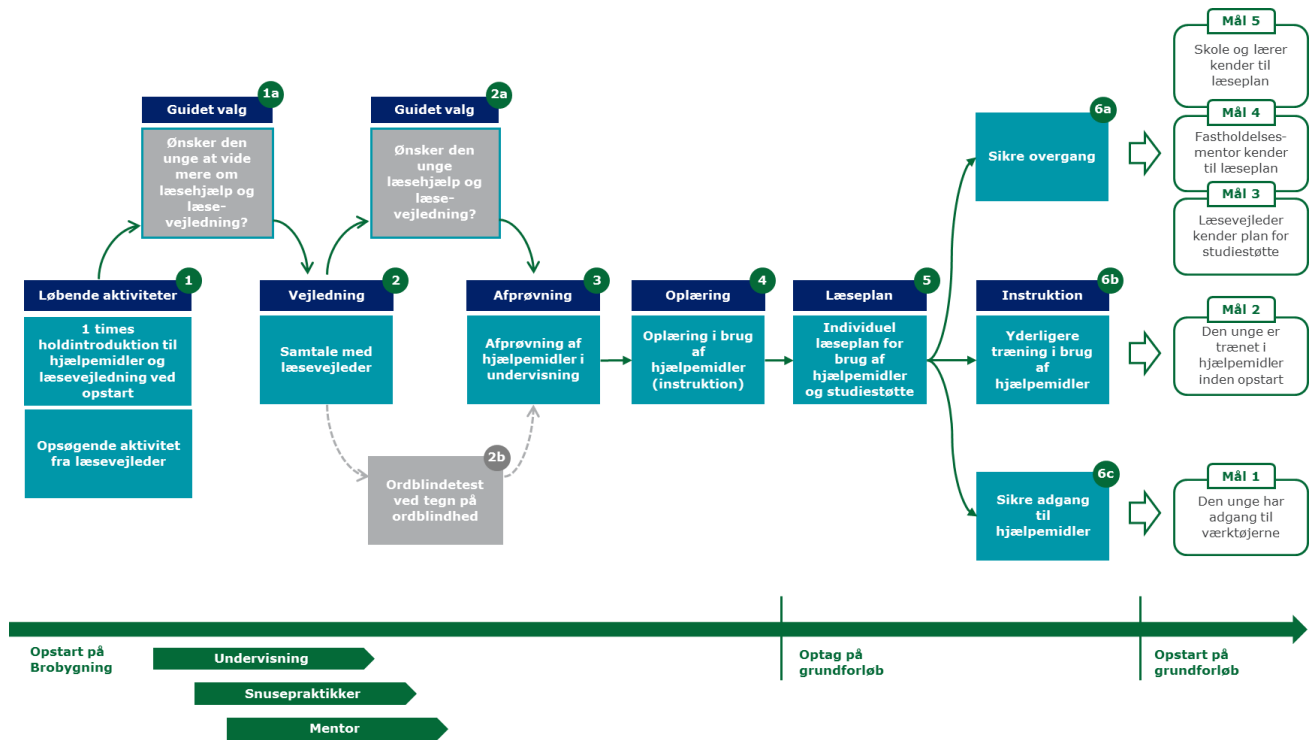
It-startpakker og programpakker

It-startpakker består af en pc med relevante læse- og skrivestøttende programmer, der kan hjælpe eleverne i form af talesyntese, ordforslagsprogrammer, scanneprogrammer med henblik på tekstbehandling og oplæsning og scannerpen, mens programpakker er den samme software til installation på elevens egen pc. STUK har en aftale med en fast leverandør om dette, der pt. er MV Nordic. STUK kan derudover bevilge lignende programmer til mobile løsninger, f.eks. iPads. (En fuld it-startpakke koster ca. 7.000 kr.).

Studiematerialer

Studiematerialerne er elektroniske fagbøger til personer, der ikke kan læse trykt tekst. Materialerne leveres af Nota, der er en enhed under Kulturministeriet (tidligere Dansk Blindbibliotek). Nota producerer både nyt materiale til den enkelte elev i form af fx lydbøger, e-bøger og hybridbøger og har derudover et bibliotek med undervisningsmateriale og skønlitterære bøger, der kan stilles til rådighed for alle med et dokumenteret læsehåndicap. STUK bevilger typisk en ramme på 6000 kr. til studiematerialer pr. semester).

Figur 1. Model for læsevejledningsforløb på brobygning

Løbende aktiviteter. Der tilknyttes en læsevejleder til brobygningsprojektet, som løbende giver nye unge i brobygningsforløbet en fælles introduktion til læsevejledningsforløbet og de hjælpemidler, der står til rådighed. Læsevejlederen deltager også i normale undervisningstimer i klasselokalet med det formål at afdække om nogle elever har særlige behov. Læsevejlederen kan derudover se på de unges resultater i FVU-testen, der skal tages inden optag på brobygning, for at undersøge, om der er elever, der har særlige læse-skrivevanskeligheder.

Hjælpemidler tilgængelige i klasselokalet. For at sikre en integreret og fleksibel læsevejledning skal de it-hjælpemidler, som indgår i forløbet, være tilgængelige i klasselokalet. Læsevejlederen og underviserne på brobygning bruger hjælpemidlerne i timerne, dels til at introducere eleverne til hjælpemidlerne med det formål at undersøge, hvem der kan have gavn af dem, dels til sidenhen at give de unge, som gerne vil anvende hjælpemidlerne på sigt, yderligere øvelse i at bruge dem.

Guidet valg og vejledning. På baggrund af de opsøgende aktiviteter og introduktionen til læsevejledningsforløbet i klassen, kan læsevejlederen eller den unge selv foreslå en samtale, hvor de snakker mere om, hvilke udfordringer den unge oplever. På baggrund af samtalen vurderer læsevejlederen sammen med den unge, hvilke hjælpemidler og støttemuligheder der er relevante for den unge at prøve af. På samtalen afdækker læsevejlederen også, om det er relevant for den unge at tage en ordblindetest.

Der arbejdes med muligheden for, at et af de udvalgte projekter afprøver et mere intensivt opsøgende arbejde i brobygningsforløbene end de andre. Fremfor blot at afholde samtaler med de unge, som viser interesse, og som læsevejlederen selv opsøger i undervisningen, inviteres og opfordres alle unge til en individuel samtale med læsevejlederen. Denne tilgang vil formentlig kunne opspore en gruppe af unge, der er tilbageholdende og ikke forventer, at systemet vil kunne hjælpe dem. Afrøvningen af de to forskellige tilgange til det opsøgende arbejde vil åbne for muligheden af at afdække betydningen af det opsøgende arbejde for projektets resultater.

Afrøvning og oplæring. Det er den unge selv og den unges dialog med læsevejlederen, der står i centrum i denne rammemodell. Fordi målgruppen er bredt defineret, er det relevant at lade den unges læseplan bygge på en afrøvning og oplæring i hjælpemidlerne, hvor den unge selv finder ud

af, hvad der hjælper og giver mening. Erfaringerne fra ordblindeområdet viser, at anvendelsen af hjælpemidlerne i høj grad afhænger af de unges motivation for at udnytte dem, samt af oplæring og opfølgning, der kan hjælpe de unge til at gøre hjælpemidlerne en del af deres skolegang. Før læsevejlederen laver en læseplan med den unge, får den unge altså mulighed for at afprøve de hjælpemidler, der umiddelbart virker relevante, samt blive oplært i brugen af.

Læseplan. Senest når den unge bliver optaget på et grundforløb, laver læsevejlederen og den unge en individuel læseplan. I planen beskrives hvilke af de fire elementer – studiestøtte, Notas bibliotek, programpakke og it-pakke – den unge har behov for. Planen beskriver også de vanskeligheder, den unge oplever, og hvad læsevejlederen og den unge tænker er den bedste strategi i forhold til håndteringen heraf i den unges videre uddannelsesforløb.

Planen skal kunne fungere som afsæt for tre processer. Dels skal planen bruges til at give den unge adgang til de rette hjælpemidler og støttemuligheder fremefter, dvs. både studiestøtten og de øvrige elementer. Derudover skal den kunne indgå i den overdragelsesplan, som udarbejdes på brobygningsforløbet af den unges mentor. På den måde skal læseplanen sikre en god overdragelse fra brobygningsforløbet til skolen, således at den unges fremtidige undervisere og fastholdelsesmentor dels kender til den unges behov, dels ved hvilke hjælpemidler, den unge har til rådighed, og dermed kan understøtte den unge i at bruge dem. Planen sikrer også, at læsevejlederen på den nye uddannelse får et godt grundlag for at starte studiestøtten op med den unge, hvis studiestøtte er en del af planen.

SPS. For de unge med ordblindhed udarbejdes der på lige fod en læseplan, ligesom at også denne gruppe unge indgår i oplæring og afprøvning. Den eneste forskel er, at der for unge med ordblindhed på tidspunktet, hvor de optages på uddannelsen, igangsættes en ansøgningsproces om SPS, således at deres fremadrettede støtte ikke er knyttet til brobygningsprojektet.

Instruktion. Når læseplanen er på plads forsætter oplæring og vejledningen af den unge på brobygningsforløbet. Formålet er at gøre den unge så klar og velrustet som muligt, når den nye uddannelse starter. Dermed kan den unge koncentrere sig om uddannelsesstarten og de opgaver, det medfører, fremfor at skulle bruge energi på at lære nye hjælpemidler og støttemuligheder at kende.

Samarbejde og opkvalificering. En væsentlig del af modellen er det tætte samarbejde mellem undervisere og læsevejleder. En del af implementeringen af modellen bør derfor være en opkvalificering af underviserne, så de er bekendte med hjælpemidlerne og kan understøtte de unges brug heraf.

Forsøgsprojekt og finansiering

Projektet iværksættes i første omgang som et mindre pilotprojekt i tilknytning til Puljen til udbredelse af brobygningsforløb. To brobygningsprojekter/erhvervsskoler udvælges efter ansøgning til at deltage i projektet.

På baggrund af oplysningerne indsamlet på workshoppen den 4. oktober mellem STAR, STUK, Nota, EUD Læsevejlederforeningen og et brobygningsprojekt, har Deloitte estimeret omkostningerne ved den model, som er præsenteret i det ovenstående. I tabel 1 og tabel 2 ses det estimerede timeforbrug og de estimerede udgifter fra workshoppen. Derefter følger en samlet beregning af omkostninger.

Tabel 1 Timeforbrug til læsevejledningsforløb

Aktivitet	Timeforbrug
Løbende aktiviteter	3,5 timer pr. uge
Guidet valg og samtaler	0,5 timer pr. ung
Afprøvning	2 timer pr. hold
Oplæring	10 timer pr. ung
Læseplan	2,5 timer pr. ung

Tabel 2 Omkostninger ved hjælpemidler og studiestøtte

Hjælpemiddel	Omkostning
Studiestøtte	10-20 timer pr. ung
Adgang til Notas bibliotek	Kr. 8,- pr. lån pr. ung
Programpakke	Kr. 3.500,- pr. ung
It-pakke	Kr. 7.000,- pr. ung

Omkostningerne er beregnet for et forsøgsprojekt med tre brobygningsprojekter, hvoraf to projekter afholde vejledende samtaler med de unge, der selv melder sig, eller som læsevejlederen har opsøgt, mens et projekt driver en mere intensiv opsøgende aktivitet over for de unge, hvor alle opfordres til at tage en samtale. Der er i gennemsnit 200 elever på et brobygningsprojekt per år.

De samlede estimerede omkostning for alle tre projekter er beregnet til at ligge mellem **kr. 618.000 og 645.000**.

Nedenfor ses estimatet fordelt på udgiftsposter for henholdsvis projekt med normal opsøgende aktivitet (tabel 3) og et projekt med intensiv opsøgende kontakt (tabel 4).

Tabel 3 Udgifter for ét projekt med normalt opsøgende aktivitet

Udgiftspost	Forudsætninger/antagelser		Estimeret omkostning
	<i>Specifikt</i>	<i>Generelt</i>	
Læsevejledning	60 pct. af alle elever til samtale. 30 pct. fra samtaler får oplæring. Alle fra oplæring får læseplan. Timeløn for læsevejledning: 187 kr.	200 elever pr. projekt pr. år. 40 undervisningsuger pr. år. 5 hold pr. år.	105-110.000 kr.
Studiestøtte	90 pct. med læseplan får studiestøtte		60-65.000 kr.
Adgang til Notas bibliotek	Alle med læseplan får adgang til Nota. 3 lån pr. ung		Ca. 1.000 kr.
Programpakke	50 pct. med læseplan får programpakke		60-65.000 kr.
It-pakke	15 pct. af elever med læseplan får it-pakke		35-40.000 kr.
I alt			261-281.000 kr.

Tabel 4 Udgifter for ét projekt med intensiv opsøgende aktivitet

Udgiftspost	Forudsætninger/antagelser		Estimeret omkostning
	<i>Specifikt</i>	<i>Generelt</i>	
Læsevejledning	100 pct. af alle elever til samtale. 25 pct. fra samtaler får oplæring. 100 pct. fra oplæring får læseplan. Timeløn for læsevejledning: 187 kr.	200 elever pr. projekt pr. år. 40 undervisningsuger pr. år. 5 hold pr. år.	162-164.000 kr.
Studiestøtte	80 pct. med læseplan får studiestøtte		74-76.000 kr.
Adgang til Notas bibliotek	Alle med læseplan får adgang til Nota. 3 lån pr. ung		700-1.200 kr.
Programpakke	50 pct. med læseplan får programpakke		86-88.000 kr.
It-pakke	10 pct. af elever med læseplan får it-pakke		34-36.000 kr.
I alt			357-364.000 kr.